

Dossier d'activitats

Recomanada a
partir de 5 anys

Distribuïdora de cinema
infantil, tranquil i en català
www.packmagic.cat

Índex

Sinopsi i fitxa tècnica

1

Què treballem?

- Frida Kahlo, una heroïna contemporània
- Artistes pioneres
- Tradicions ancestrals del poble mexicà

2

Abans de veure la pel·lícula

5

Després de veure la pel·lícula

8

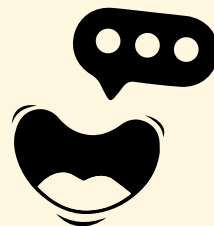
Glossari

12

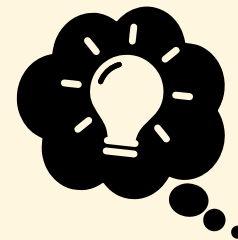
Què hem après?

13

Les activitats que proposa aquest dossier són:

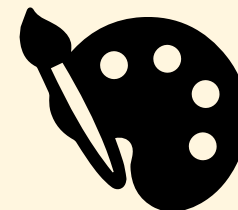
per debatre en grup

per reflexionar

per a fer recerca i investigació

per desenvolupar la creativitat artística

Sinopsi

Direcció: Karine Vézina i André Kadi

Guió: Anne Bryan, Sophie Faucher, Émilie Gabrielle i André Kadi

Direcció artística: Marie Michelle Laflamme

Direcció d'animació: Audrey B. Portelance

Direcció de fotografia: Karine Vézina

Música original: Laetitia Pansanel-Garric

Durada: 82 min

Hola, Frida! és una adaptació lliure dels llibres infantils escrits per Sophie Faucher i il·lustrats per Cara Carmina. Aquesta és la història d'una nena diferent. El seu món és a Coyoacan (Mèxic). Brillant, vibrant, tot l'interessa. I quan sorgeixen entrebancs, els afronta amb una imaginació desbordant. Aquesta nena es diu Frida Kahlo!

Què treballem?

Frida Kahlo, una heroïna contemporània

Durant tota la seva vida, Frida Kahlo va estar marcada pel dolor físic i emocional a causa de la poliomielitis que li van diagnosticar quan tenia sis anys i del greu accident de trànsit que va patir als divuit, que va fer que hagués de sotmetre's a multitud d'operacions quirúrgiques. La pel·lícula ens mostra una Frida petita forta, amb una gran capacitat de superació, una Frida amb un gran poder d'imaginació.

La imaginació va esdevenir un refugi per a ella en les èpoques en què estava convalescent al llit. De petita es va inventar una amiga imaginària, que en moments de màxima dificultat li donava força, i va aprendre a expressar les seves emocions a través de l'escriptura i els dibuixos que feia en els seus diaris. Aquests recursos creatius, juntament amb el suport de la seva família, van ser fonamentals per aconseguir l'autoacceptació, per sostenir aquesta situació difícil que va viure en la seva prematura edat i van convertir-se en la llavor de la futura obra que desenvoluparia com a pintora.

Sabies que...?

Matilde Montoya Lafragua (1859-1939) va néixer a la ciutat de Mèxic i va ser la primera dona a aconseguir el grau acadèmic de metgessa. El 1925, ella i Aurora Uribe van fundar l'Associació de Metgesses Mexicanes i Montoya va aconseguir que el terme *comare* (llevadora) no s'usés de manera despectiva. A l'estat espanyol, la primera dona que va estudiar medicina i que va exercir-la va ser la barcelonina Dolors Aleu (1857-1913), que es va especialitzar en ginecologia i pediatria. Cada país té les seves pioneres, dones que van obrir camí en diferents àmbits que fins al moment estaven reservats als homes.

Artistes pioneres

Frida Kahlo va cultivar els gèneres pictòrics centrats en la identitat: el retrat de persones que conformaven el seu món i els autoretrats, amb els quals va explorar el seu jo i la seva autorepresentació. Kahlo es considerava filla de la revolució mexicana (1910-1917) i estava vinculada a l'anomenat Renaixement Mexicà, un moviment artístic que pretenia fer arribar l'art i uns valors polítics socialment conscients a totes les classes socials. Entre les figures vinculades a aquest moviment hi havia Aurora Reyes Flores, la primera dona muralista, i les fotògrafes Tina Modotti i Lola Álvarez Bravo. Tot i que Frida Kahlo ho negués, en la seva obra hi ha una gran influència del surrealisme i va contribuir a establir l'escena artística surrealista mexicana que van explorar pintores com Leonora Carrington, Remedios Varo, Alice Rahon i María Izquierdo.

Actualment, Frida Kahlo ha esdevingut un símbol del feminisme en l'art, ja que en la seva obra va trencar tabús sobre el cos i la sexualitat femenina i públicament es mostrava d'una manera que no encaixava amb el rol que s'esperava d'una dona. Tant ella com totes les artistes que li van ser coetànies van haver d'obrir-se camí en un món dominat pels homes i elles, tal com totes les dones en els diferents àmbits de l'art i el coneixement, van ser pioneres en la lluita per construir-se un lloc propi en la seva disciplina.

Tradicions ancestrals del poble mexicà

El film està replet de referències a la cultura zapoteca, esdevenint un bonic homenatge a les tradicions mexicanes. L'avi de Frida era de la vall d'Oaxaca i és a través de la seva mare que anirà descobrint els seus orígens familiars zapotèques que d'adulta defensarà. Les escenes del mercat permeten mostrar algunes de les tensions del Mèxic de l'època com, per exemple, la diferència entre les dones que vestien a l'europea (en record de la colonització espanyola) i les dones que portaven els vestits tradicionals. I no es tracta només de diferències en la manera de vestir, sinó de posicionaments polítics i de diferents maneres d'entendre el món i la pròpia identitat.

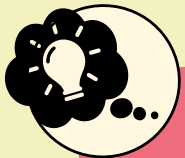
Matilde explica a les seves filles qui són els zapotèques, el poble indígena prehispànic, la llegenda del déu Cocijó i el significat de la frase 'Tierra y libertad' (el reclam dels camperols que lluiten pels seus drets i per la terra que han treballat tota la vida). En altres moments del film, apareixen altres tradicions ancestrals com són la llegenda de la cinta vermella que Matilde entrega a Frida com a símbol de la força de les seves arrels zapotèques i el ritual de les ofrenes al cementiri del Dia de Morts.

Sabies que...?

La Mort és un personatge que fa diverses aparicions al llarg de la pel·lícula i irromp com una amenaça quan la Frida emmalalteix i en el moment que pateix l'accident de trànsit. Aquesta manera de representar-la, amb un gran barret de plomes, sorgeix d'una caricatura de l'il·lustrador mexicà José Guadalupe Posada, que criticava els indígenes que pretenien ser europeus i renegaven de la seva pròpia herència i cultura. Més endavant, el muralista Diego Rivera (que va ser el marit i company de Frida Kahlo) va plasmar-la en el seu mural Somni d'una tarda dominical a l'Albereda Central (1947) amb un vestit elegant i un barret de plomes. Actualment, la imatge de la Catrina s'ha convertit en la imatge de la mort per excel·lència a Mèxic.

Abans de veure la pel·lícula...

75 minuts

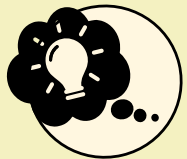
Lloc de coiots

Fer recerca sobre alguns aspectes relacionats amb el lloc, la localització on transcorre l'acció del film. Per fer-ho, es pot dividir l'alumnat en cinc grups:

- El primer grup buscarà informació sobre Mèxic (ubicació en el mapa, població, superfície, el nom i l'altitud de la muntanya més alta i el tipus de clima).
- El segon grup buscarà informació sobre Ciutat de Mèxic (ubicació en el mapa, població i superfície) i, concretament, sobre Coyoacán.
- El tercer grup cercarà informació sobre la llengua nàhuatl (Coyoacán en nàhuatl significa "lloc dels coiots").
- El quart grup haurà de trobar informació sobre dos animals que habiten a Mèxic: el coiote i l'axolotl.
- El cinquè grup haurà de trobar informació sobre com se celebra el Dia dels Difunts a Mèxic i per què és important la flor de cempasúchil en aquesta celebració.

Finalment, tots els grups exposaran la informació que han trobat davant de la resta.

30 minuts

Quines pintores coneixeu?

Plantejar un diàleg a partir de la pregunta següent: *Quins/es pintors/es coneixeu?*

Anotar a la pissarra els noms d'artistes que l'alumnat citi i observar si anomenen tant pintors com pintores. En cas que hi hagi una diferència destacable entre el nombre de pintors i pintores (a favor dels pintors), se suggereix preguntar: *Sabríeu dir el nom d'almenys tres pintores? Per què creieu que coneixeu més pintors que pintores?*

Tant si les respostes de l'alumnat mostren un biaix de gènere com no, és interessant explicar el significat de *pioneres* (dones que van obrir camí en diferents àmbits del coneixement, en els avenços científics, en el progrés social, etc.) i del concepte d'*infrarepresentació* (presència pública d'un col·lectiu molt inferior a la importància numèrica que té aquest col·lectiu en

una societat). Podem parlar sobre la infrarepresentació històrica que han patit les dones en l'àmbit artístic i en les diverses disciplines del coneixement: la manca de reconeixement, la falta de visibilitat i les dificultats a les quals, sovint, van haver de fer front per poder desenvolupar la mateixa professió que els homes.

Finalment, podem preguntar si coneixen la Frida Kahlo. En cas afirmatiu, preguntar què en saben d'ella i, si no la coneixen, es pot introduir breument la seva figura i comentar que al film *Hola, Frida!* descobrirem com era de petita i les experiències que la van portar a convertir-se en pintora.

Sabies que...?

El 2022 la historiadora de l'art Katy Hessel va realitzar una enquesta per investigar quin coneixement tenia el públic britànic sobre dones artistes i el resultat va demostrar que el 30% era incapaç de nombrar-ne a més de tres (el 83% dels joves de 18 a 24 anys ni tan sols en podien nombrar tres) i més de la meitat va dir que no havien estudiat dones artistes a l'escola.

Segons un estudi publicat el 2019, a les col·leccions de divuit grans museus dels EUA, el 87% de les obres eren d'homes i el 85% d'artistes blancs. A l'actualitat, les dones artistes amb prou feines representen l'1% de la col·lecció de la National Gallery de Londres.

Les dades han estat extretes del llibre *Historia del arte sin hombres*, de Katy Hessel, Ático de los Libros, 2022.

30 minuts

Pioneres i pioneres

Frida Kahlo va convertir-se en una pintora famosa i reconeguda, però de petita somiava en treballar de metgessa. La seva referent en l'àmbit de la medicina era Matilde Montoya Lafragua, la primera mexicana a aconseguir el grau acadèmic de metgessa i, per tant, pionera en aquest àmbit de la ciència.

Feu cerca de les següents dones, que van ser pioneres en l'àmbit professional al qual es van dedicar. Per fer-ho, organitzeu-vos per parelles; cada parella ha de buscar les dades següents d'una d'aquestes dones: lloc i data de naixement, professió o disciplina a la qual es va dedicar i per què va ser coneguda en el seu àmbit. Es pot afegir alguna anècdota relativa a la discriminació, dificultats o obstacles amb què cada una d'elles es va topar, si és el cas. Després, cada parella farà una breu presentació de la seva pionera per compartir la seva recerca amb la resta.

Les pioneres de les quals heu de buscar informació són les següents: Amelia Earhart / Josefina Castellví / Vandana Shiva / Serena Williams / Alice Guy / Naomi Kawase / Lotte Reiniger / Caterina Albert i Paradís / Yayoi Kusama / Angela Davis / Aretha Franklin / Marta Vieira da Silva / Ana Mendieta / Rosa Parks / Valentina Tereshkova.

Després de veure la pel·lícula...

30 minuts

Una porta imaginària per anar...

Frida Kahlo va escriure en el seu diari el fragment següent: "A una finestra de la meva antiga habitació, que donava al carrer Allende, vaig tirar l'alè sobre un dels vidres de dalt i, amb els dits hi vaig dibuixar una porta. Aquesta porta, amb la imaginació, la creuava ràpidament i sentia una felicitat molt intensa, corria camp a través fins a una lleteria que es deia Pizón. Hi entrava per la lletra 'o' de Pizón i baixava fins a les entranyes de la terra, on sempre m'esperava la meva amiga imaginària".

Imagineu que vosaltres també dibuixeu una porta com la de Frida i que podeu traslladar-vos a un altre lloc:

- ▶ Com seria aquest lloc?
- ▶ Com hi arribaríeu?
- ▶ Us trobaríeu algú un cop allà?

Descriviu aquest viatge fet amb la vostra imaginació en un petit fragment igual com la Frida va fer en el seu diari i acompanyeu-lo amb un dibuix que l'il·lustri. Penseu que aquest viatge el podeu fer en solitari o en companyia d'algun personatge que us podeu inventar o d'una amistat imaginària que podeu crear.

Un viatge per tres quadres de Frida Kahlo

45 minuts

Karine Vézina i André Kadi, codirectora i codirector del film, van voler mostrar o fer referència a algunes obres de Frida Kahlo. Projectar i observar conjuntament les quatre obres següents i comenteu a quines escenes o moments de la pel·lícula us recorden. Si cal, torneu a mirar aquestes escenes per fixar-vos amb els detalls que hi apareixen.

Mis abuelos, mis padres y yo (1936)

En aquesta obra apareix la cinta vermella que la mare de Frida, Matilde, li entrega com a símbol de les arrels zapotèques que la conformen. A baix de tot de la imatge, apareix Frida a la Casa Azul, on va viure tota la seva vida.

Las dos Fridas (1939)

La gènesi d'aquesta obra es troba en l'experiència que va tenir Frida Kahlo quan era petita: es va inventar una amiga imaginària que li donava força quan més ho necessitava. Al llarg de la pel·lícula la Frida imaginària apareix per ajudar la Frida de carn i ossos quan defalleix o sembla que ja no pot més.

Autorretrato con el pelo cortado (1940)

En aquest autoretrat Frida apareix vestida diferent a com ho feia normalment, amb unes tises a les mans i amb els cabells tallats, que estan escampats per tot arreu. Aquesta imatge representa una forta rebel·lió contra els mandats de gènere i fa pensar en l'escena del film en què la Frida petita es vesteix amb pantalons i americana per amagar la cama afectada per la poliomielitis. La seva mare s'enfada en veure-la vestida d'aquella manera.

Autorretrato con monos (1943)

Al llarg de la pel·lícula veiem com la petita Frida és cuidada i estimada per la seva família (pare, mare i la seva germana Cristina). Però de la mateixa manera ella també cuida el seu pare i la gossa Chiquita i ja de gran veiem com el seu taller de la Casa Azul és poblat per molts animals que l'acompanyen, com en aquest autoretrat amable que va pintar en què apareixen quatre micos amb els quals té una relació amistosa, d'afecte.

45 minuts

Viva la vida

En els últims temps de la seva vida, Frida Kahlo va pintar bodegons, especialment, de fruites que es podien col·locar a una taula a prop del llit des d'on pintava, ja que no es podia aixecar. Un dels seus últims bodegons és aquest, on apareixen unes síndries. Vuit dies abans de morir, Frida Kahlo va escriure en un dels trossos de síndria *Viva la vida*.

Imagineu-vos que sou artistes i que us encarreguen que pinteu un quadre amb el títol de *Viva la vida*. Què il·lustraríeu? Penseu-ho i, a continuació, pinteu la vostra obra dedicada a la vida.

Glossari

Doblatge

El doblatge consisteix a substituir el diàleg original d'una pel·lícula per una nova gravació de la banda d'àudio. Bàsicament, serveix per substituir les veus en la llengua original de la pel·lícula per unes de noves en l'idioma del lloc on es veurà el film per tal que el públic el pugui entendre.

El doblatge en català d'Hola, Frida! s'ha dut a terme als estudis de LastCrit i hi han participat intèrprets catalanoparlants nascuts a Mèxic.

Al llarg del film veiem com la Frida ha de fer front al mandat de gènere present al Mèxic de la seva època. En són exemples el fet que la seva mare no la deixi vestir amb pantalons i l'apreciació d'un botiguer del mercat que no creu correcte que les dones esdevinguin metgesses.

Autoretrat

Un autoretrat és un retrat en què un/a artista es dibuixa, pinta, fotografia o esculpeix a si mateix/a. A l'actualitat, el concepte d'autoretrat ha evolucionat amb la popularització de les *selfies*, que estan a l'abast de tothom, i que no deixa de ser un tipus d'autoretrat fotogràfic fet amb un telèfon intel·ligent.

Un terç de les 150 obres existents de la Frida Kahlo són autoretrats. Una vegada l'artista va declarar que pintava autoretrats perquè es passava molt temps sola i que es pintava a ella mateixa perquè és a qui més coneixia.

Mandats de gènere

Els mandats de gènere són imatges simplificades que atribueixen uns rols fixats sobre els comportaments pretesament "correctes" o "normals" de les persones en un context determinat en funció del sexe al qual pertanyen. És allò convertit en norma i, per tant, en normalitat. Són els missatges que ens diuen com hem de ser, comportar-nos i fins i tot sentir-nos segons la masculinitat i la feminitat. Els aprenem i reproduïm sense adonar-nos-en.

Assetjament escolar

L'assetjament escolar és un fenomen social de grup que implica el maltractament i l'abús de poder continuat cap a una persona o un col·lectiu concret. És un fenomen de grup perquè hi participen, directament o indirecta, diverses persones. Generalment, la víctima pateix persecució física i verbal durant un període de temps, fet que la col·loca en una posició de vulnerabilitat i desigualtat i qui exerceix la violència mostra la intenció clara de fer mal.

Quan la Frida torna a l'escola, després de la seva convalescència a causa de la poliomielitis, el seu company de classe Rafael es mofa de la seva cama dient-li "pota de pollastre". Altres companys i companyes se sumen a les burles, però els amics i amigues de la Frida li fan costat. Gràcies a la força interna i a la capacitat de resiliència de la Frida la situació es reverteix i s'acaba fent amiga del Rafael. Al film es presenten com a episodis puntuals, però la situació de mofa sostinguda en el temps s'hagués pogut convertir en un cas d'assetjament escolar.

Què hem après?

- ✓ DESCOBRIR COM VA SER LA INFÀNCIA D'UNA DE LES PINTORES MÉS CARISMÀTIQUES DEL S.XX.
- ✓ RECONÈIXER EL PODER ALLIBERADOR DE LA IMAGINACIÓ I DE L'ART.
- ✓ VALORAR LA IMPORTÀNCIA D'EXPRESSAR LES EMOCIONS PER VIURE UNA VIDA PLENA I SATISFACTÒRIA.
- ✓ DONAR IMPORTÀNCIA A LA FORMACIÓ D'UN ESPERIT CRÍTIC I D'UN CRITERI PROPI.

- ✓ SER CONSCIENTS QUE NO ESTÀ BÉ MOFAR-SE I ASSETJAR LES ALTRES PERSONES PEL MOTIU QUE SIGUI.
- ✓ CONÈIXER I APROFUNDIR EN LA CULTURA MEXICANA
- ✓ ADONAR-SE DE LA IMPORTÀNCIA DE LES NOSTRES TRADICIONS CULTURALS I DELS NOSTRES ANCESTRES, QUE HAN PERMÈS QUE AVUI NOSALTRES SIGUEM AQUÍ.

Distribuïdora de cinema
infantil, tranquil i en català
www.packmagic.cat